

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

FEBREWARE/MATŠHE 2011

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 27.

DITŠHUPETŠO TŠA GO SWAYA

- Ge molekwa a arabile dipotšišo tše di fetago palo yeo e nyakegago, swaya ya mathomo fela. (Molekwa ga a swanela go araba potšišo ye telele le ye kopana go tšwa pukung e tee.)
- Karolong ya A, ge molekwa a arabile dipotšišo tše nne ka moka mo diretong tše di kgethilwego, swaya tše pedi tša mathomo.
- Go dikarolo tša B le C, ge molekwa a arabile dipotšišo tše kopana tše pedi goba tše telele tše pedi, swaya ya mathomo o hlokomologe ya bobedi. Ge molekwa a arabile dipotšišo ka moka tše nne, swaya fela ya pele mo karolong ye nngwe le ye nngwe ge e le gore go arabilwe potšišo ye kopana le ye telele.
- Ge molekwa a file dikarabo tše pedi, moo e lego gore ya mathomo e fošagetše mola ya bobedi e nepagetše, swaya ya mathomo gomme o **hlokomologe** ya bobedi.
- Ge dikarabo di sa nomorwa ka tshwanelo, swaya go ya ka memorantamo.
- Ge mopeleto wo o fošagetšego o ama tlhalošo, swaya phošo. Ge o sa ame tlhalošo, gona mo fe mopotso.
- *Potšišo ye telele*: Ge karabo ya potšišo ye telele e le ka tlase ga botelele bjo bo nyakegago, se mo otle ka ge a šetše a ikotlile. Ge e le ye telele kudu, lekola fela mantšu ao e ka bago a 50 (mongwalong wa go tlogelana le a 30 (mongwalong wa go kgomagana) o **hlokomologe taodišo yeo e šetšego** fela bale thumo.
- *Dipotšišo tše kopana*: Ge molekwa a sa šomiše ditsebjana moo a kgopetšwego go tsopola, se **mo otle**.

KAROLO YA A: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – PROF. DM Kgobe****POTŠIŠO 1****Kgakana tše – BMT Makobe**

Mohlala wa karabo:

Sekai

Sekai ke sekapolelo seo sereti se se dirišago go reta seretwa ka go diriša selo se sengwe. Gantši hlogo ya sereto o hwetša e sa sepelelane le selo seo se retwago; mohlala: o hwetša sereti se dirišitše hlogo ya **letšoba**, eupša se reta **lekgarebe**. Ka go realo go ka thwe sereti se diriša letšoba bjalo ka seswantšho sa lekgarebe. Taba yeo e lemogwa ka diteng tša sereto le tirišo ya mantšu gore ga go retwe letšoba eupša lekgarebe.

Sekai seretong sa Kgakana tše

Sereto se se bolela ka makgarebe ao e lego gore a inyakela tšhelete. Ke ka lebaka leo sereti se a swantšhago le dikgakana:

Dikai tše di bonalago mo seretong se ke tše

- Kgakana = dikgarebe
- Mafego = diaparo
- Batsomi = masogana
- Mafotwana = bana/masea
- Melala = lefelo la go loka
- Dithokgwathaba = lefelo la go se loke
- Kwena = go hlapa/meetse
- Bomašupakamonwana = go rata go laola
- Maragakamoletse = go ikgantšha le go tenega ka pela
- Bošego le mosegare = ka mehla
- Seipone = bobotse
- Mafula = go inyakela masogana
- Dintshela = dimpho/diaparo
- Lehumong = ditseka
- Mabonananeng = lethabong
- Sekgowa = sebjalebja
- Mabele = tšhelete

Dintlha = 07

Teori = 02

Polelo = 01

[10]

GOBA

POTŠIŠO 2**Afrika Boa! – P Mamogobo**

- 2.1 Amuša (2)
- 2.2 Methalotheto ya 3 & 4, le 5 & 6:
3 Bana ba lla mokokotlong, ba kubjakubja ka sejabana
4 Ba re re a hlosoga bafepi ba goeletša.
5 Bana ba gatša, pelo tša bafepi di thatafetše
6 Di na le megabaru ka lefa la bana ba Afrika.
(kgetha e tee) (2)
- 2.3 Ditematheto ke tše pedi, tematheto ye nngwe le ye nngwe e na le methalotheto ye tshela. Go na le methalotheto ye mekopana le ye metelele. (3)
- 2.4 Sereti se kwa bohloko, se llela naga ya gabosona yeo e thopilwego ke batho ba šele. (3)
[10]

GOBA**POTŠIŠO 3****Sello sa Mahlalela – IS Masola**

- 3.1 Leswao la fegelwana. (2)
- 3.2 (Sello le lethabo): (motho ge a belegwa batho ba a thaba ge a hlokofala ba a lla). (3)
- 3.3 E laetša kgokagano ya dikgopolo (2)
- 3.4 Ge bophelo bo sa go atlile ga se wa swanela go bapala ka bjona. (3)
[10]

GOBA**POTŠIŠO 4****Ba ineetše lefase – NS Puleng**

- 4.1 ➤ Mahlo a bona a tuka bjalo ka malakabe/ba a taditetša bjalo ka mokopa: Tshwantšhanyo.
➤ Meaparo ke bosamponana/matšoba a lehono/thaga tša ...: tshwantšhišo (3)
- 4.2 Khwinthete – Temana ye nngwe le ye nngwe e na le methalotheto ye mehlano. (2)

- 4.3 Anthe la bona leano ke thopa/e tsebja ke beng/se arola le go tlemaganya metara ka dikarolometara tše pedi. (3)
- 4.4 Nanaila: dikgarebe di sepela ka go nanya le ka boiketlo go bontšha boitshepo. (2)

[10]**LE****POTŠIŠO 5****E re ke go botše – Steve Kekana**

Mohlala wa karabo:

Moko

Moko wa sereto ke molaetša wa sereto woo moreti a ratago go o fihliša go babadi. Ka go realo re ka re sereto se sengwe le se sengwe seo moreti a se hlamago se na le molaetša woo o swanetšego go gorošwa ditsebeng tša babadi. Gore moreti a goroše molaetša ka tshwanelo, a ka thušwa ke go diriša ditlabela tša theto tša go swana le tshwantšhokgopolo, tirišo le kgetho ya mantšu, bjalobjalo.

Moko wa 'E re ke go botše':

Sereto se se theilwe godimo ga dikarolo tše pedi, e lego bobotse le go befa (balekwa ba tla kgetha lehlakore le tee gomme ba le fahlela).

- Sereti se botša ngwana wa sona ka bobotse bja ngwana yoo.
- Se mo lemoša gore o phala bana ba bantši ka bobotse.
- Ka bobotse bjoo o abetše sona sereti le ge ngwana yoo a bolela gore dithaka tša gagwe di re sereti, e lego mmagwe se befile.
- Sereti se hlalošetša ngwana wa sona gore bokobo bja sona bo tlišitšwe ke gore ngwako o ile o eswa sereti sa tsena ka fao ntlong ka gare ga kgabo ya mollo sa phološa ngwana yoo. Se re ge e le thoto yona e ile ya swa lorelore gomme gwa phologa ngwana yoo fela.
- Sereti se botša ngwana gore le ge se lobile ntlo le dithoto, eupša se leboga ge go phologile ngwana yoo ka ge e le boikgantšho bja sona.

Dintlha = 07**Teori = 02****Polelo = 01****[10]****GOBA****POTŠIŠO 6****Mohu OK Matsepe – PM Mashilo**

- 6.1 Jonna, joo! (1)
- 6.2 Poeletšothomi: o ile, o ile. (2)

- 6.3 Thetosello/eletši/sereto sa go llela mohu: moreti o llela OK Matsepe yoo a hlokofetšego. (2)
- 6.4 Tshwantšhišo: go godiša ditaba. (2)
- 6.5 Manyami: sereti se llela mohu OK Matsepe. (3)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI**POTŠIŠO 7: *Lenong la Gauta* – HDN Bopape****Mohlala wa karabo:****Tikologo**

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako le felo. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebja le ya segologolo. Yona mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo.

Tikologo ya sebjalebja:

Ge go bolelwa ka ga tikologo ya sebjalebja ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebja tšeo di hwetšwago mafelong a sebjalebja, nakong ya sebjalebja. Go ka bolelwa ka mafelo a go swana le ditoropong fao go nago le ditsela tša sekontiri, dikoloi, dikhomphutha, dišupanako, meago ya malekeleke, bjalobjalo.

Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše tharo, e lego nako, lefelo le leago.

Nako:

- Bošego: Nnono o bethwa ka karatšheng.
- Mosegare: Nnono o etela ga boNaniki.
- Mesong Nnono o tsogela karatšheng go ya go godiša bašomedi.

Lefelo:

- Seshego: Nnono o ya ga boNaniki.
- Mankweng: Mmatšhego o bolaetšwe gona.
- Setešeng sa maphodisa: ke mo go šomago Sersanta Maroga.

Leago:

- Ditiragalo pukung ye di kगतlampana metsetoropong, Seshego le Mankweng, moo mongwadi a re kopantšhago le Brenda le Nnono ba le ka ngwakong wa bona wa kgoparara, wo o nago le dikaratšhe, phapoši ya bohlapelo mo re bonago Nnono a bulela meetse a go fiša.
- Bobedi bo na le difatanaga, le difatanaga tša baanegwa ba bangwe mohlala, Escort ya boNakedi.
- Ngwako wa Mna Maleka ke wa mabaibai wa go ba le serapa sa merogo le matšoba sa kgoparara.
- Go dirišwa megala go romela melaetša. Kwete o leletša Nnono mogala a mmošša ka tša polao ya Mmatšhego.
- Maphodisa a tsebišwa ka ga polao ya Mmatšhego.
- Ditlereke di šoma diofising tša mmušo wa Lebowa.
- Ditaxi le dipese di nametša batho.
- Mmatšhego o be a amogela mangwalo a go tšwa Tshwane le Gauteng.
- Go bapalwa sebaladirekhotso/theipi/seyalemoya, mmino ke wa Brook Benton (Lie to me).
- Brenda o apere palamonwana ya taamane, phetha ya gauta ya sebopego sa lenong le dibenyabenyane tše dingwe.

Dintlha = 15
Teori = 05
Polelo = 05

[25]**GOBA****POTŠIŠO 8: *Lenong la Gauta* – HDN Bopape****SETSOPOLWA A**

- 8.1 Go na le maphodisa/ofisi (2)
- 8.2 Ke ge Mna Maleka a mmotša gore a tlogele go dira dinyakišišo tša polao ya Mmatšhego. (2)
- 8.3 ➤ O na le lešoko:
Bjale nka re o tšwele pele bjang ka mošomo wo mobjalo?
➤ Ke lefšega:
Mo gongwe bošegong bja lehono e tla ba nna, gosasa wena ... (2)
- 8.4 Phekgogo e hlohleletšwa ke ge Nnono a lemoga gore ge a ka tlogela go dira dinyakišišo, toka e ka se phethege. (2)
- 8.5 Morero: botseka.
Nnono o ikemišeditše go tšwela pele ka dinyakišišo gore motho yo a bolailego Mmatšhego a tšwelele nyanyeng, gomme a swarwe. (3)
- 8.6 Ke maikutlo a pefelo: o ile a mo lebelela thwi ka mahlong. (2)

SETSOPOLWA B

- 8.7 ... nako yela o sa le sekobo (go ruruga ga sefahlego tše o ka rego o na le dithamana, ke ga lebakanyana), gonabjale o tla kgona go bolela ka gore o yo botsana. (2)
- 8.8 Thulano ya ka ntle: Nnono o betha Mpho. (2)
- 8.9 Ke go godiša maatlakgogedi. (2)
- 8.10 Moya wa ntwana. (2)
- 8.11 Go dumela: Nnono o hweditše gore leina la Mpho la nnete ke Mohlatlego, le gore o tswalana le Mdi Maleka. (2)
- 8.12 Ke ge Mpho a gana go mmotša nnete, ebile a leka gore a ka lwa le yena. (2)

[25]**GOBA**

POTŠIŠO 9: Ngwana wa Mobu – SPP Mminele

Mohlala wa karabo:

Tikologo

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako le felo. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebjae le ya segologolo. Yona mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo.

Tikologo ya sebjalebjae:

Ge go bolelwa ka ga tikologo ya sebjalebjae ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebjae tšeo di hwetšwago mafelong a sebjalebjae, nakong ya sebjalebjae. Go ka bolelwa ka mafelo a go swana le ditoropong fao go nago le ditsela tša sekontiri, dikoloi, dikhomphutha, dišupanako, meago ya malekeleke, bjalobjalo.

Tikologo ya segologolo:

Mo tikologong ye diteng di lebane le ditaba tša segologolo tšeo di diregago mafelong a bogologolo ka nako ya bogologolo. Ditaba tšeo di lebane le bogošī, boloi, go ahlola melato, masolo a go tsoma, dintwa tša marumo, bjalobjalo.

Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše tharo, e lego nako, lefelo le leago.

Nako:

- Mesong: go iwa sekolong.
- Mantšiboa: Lahlang o a rerwa.
- Mafelelo a beke: Mafamo le Mokhura ba a kopana.

Lefelo:

- Tselaneng ya go ya ka mašemong go bonala Phankga a eme le monna yo mongwe (Letl.19).
- Re kwa gape gore Phankga o tšwa go reka nku ga Mokgalabje Nkhumiše.
- Motsaneng wo go na le thabana yeo e bitšwago Sentšhupe yeo go tiišwago gore ke bodulo bja badimo. Se se šupa gore e sa le gae ga mahlaku moo batho ba sa kgo lwago ditaba tša badimo.

Leago:

- Ditiragalo pukung ye di kगतlampana dinagamagaeng moo re bonago banna ba go swana le boMafamo ba dula ba phathekgile dilepe ba ile go rema matšang le mašaša. Nako le yona e bonala e le yela ya maloba.
- Letlakaleng la 19 re bone Lesehla le bagwera ba gagwe ba etšwa kgonyeng.
- Sešupo se sengwe seo se re laetšago gore ke magaeng ke go bona basadi ba rwele metomo ba etšwa nokeng. Re kwa yo mongwe wa basadi a kgopela gore ba mo gelelele meetse mola yena a sa ile go kga dipogo.
- Baanegwa ba be ba bitšana ka direkto go laetša gore ba sa gomaretše setšo.
- Mašemo a ageletšwe ka matšang le mašaša e sego ka ditrata tša sebjalebjae.
- Mabajala a mabele a sa titielwa, re bona ka ga Mafamo go titietšwe bjala bjo go thwego ke dikudumela tša mogale Phankga tšeo di tla timolago badudi ba motse.

Dintlha = 15
Teori = 05
Polelo = 05

[25]**GOBA****POTŠIŠO 10: Ngwana wa Mobu – SPP Mminele****SETSOPOLWA A**

- 10.1 Leeto le be le sa tšewa/ pese ga ya tla go rwala bana ba bona/ ba senyegetšwe ke tšhelete. (2)
- 10.2 E dira gore mmadi a rate go balela pele (2)
- 10.3 Ke sehvirihwiri, ba re o tlogetše go rema matsšang o tšama a fofothela yo a gahlanago le yena a re ke kgale a ba botša gore Lahlang ga se selo, ke moradia. (3)
- 10.4 Kgegeo. (1)
- 10.5 Karabo ya maleba e tla amogelwa.
Mohlala: Ke be ke tla leta go kwa gore na molato o tšwele kae pele ke tšea sephetho. (2)

SETSOPOLWA B

- 10.6 Ke thulanogare, Mafamo o ntšha sa mafahleng a gagwe o bea Lahlang molato ge a paletšwe ke go phetha mešomo ya gagwe. (3)
- 10.7 O re Mafamo o kua tšhemong ... o pshikološana le matsšang (lefelo).
O tla be a šoma le ka leswiswana (nako). (3)
- 10.8 Karabo ya maleba e tla amogelwa.
Mohlala: mongwadi ga se a nyatša kgopolo ya mmadi. Mongwadi o etše hloko tekatekano ya thulaganyo ya padi ye. Ditaba di rungwa ka tshwanelo. (3)
- 10.9 - Mohlahlobimogolo o tšere sephetho sa gore dikgethong tše di tlogo tša maloko a komiti ya sekolo, Mafamo le Mokhura ba se ke ba kgethwa.
- Phankga o hwetša lengwalo la gore o tlošwa sekolong sa Rethuše o išwa go sa Ntotlwane ka tlase ga Mogohlo gomme Lahlang o šala e sa le hlogo ya sekolo. (4)
- 10.10 Ke taba ya gore leano la bona la go fološa Lahlang setulong le foloditše ka fao o nyamile. (2)

[25]**GOBA**

POTŠIŠO 11: *Lešita Phiri* – OK Matsepe

Mohlala wa karabo:

Tikologo

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako le felo. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebja le ya segologolo. Yona mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo.

Tikologo ya sebjalebja:

Ge go bolelwa ka ga tikologo ya sebjalebja ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebja tšeo di hwetšwago mafelong a sebjalebja, nakong ya sebjalebja. Go ka bolelwa ka mafelo a go swana le ditoropong fao go nago le ditsela tša sekontiri, dikoloi, dikhomphutha, dišupanako, meago ya malekeleke, bjalobjalo.

Tikologo ya segologolo:

Mo tikologong ye diteng di lebane le ditaba tša segologolo tšeo di diregago mafelong a bogologolo ka nako ya bogologolo. Ditaba tšeo di lebane le bogoši, boloi, go ahlola melato masolo a go tsoma, dintwa tša marumo, bjalobjalo.

Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše tharo, e lego nako, lefelo le leago.

Nako:

- Mosegare: go sekwa melato.
- Mesong: Taudi o a hlokofala.
- Bošego: Tšhwahledi o tšwelela morago ga go timelela.

Lefelo:

- Kgorong: go sekwa melato.
- Dithabeng: go bolla dikoma.
- Sethokgeng: Tšhwahledi o a tsoma.

Leago:

- Mohlala: go bolelwa ka kgoši Mabothe, Taudi, Tladieputwa le Matepe le bogoši bja bona.
- Ge kgoši Taudi a hlokofala Kgathola o ile a mo feleletša ka lerumo gomme a mo apola diaparo tša bogoši le dipheko a di apara di sa fiša.
- Go bolelwa ka dingaka tša setšo.
- Ngaka ya go tšwa kgorong ya ga Mpholo e remela mogatša' Taudi ka ge a se na peu ye kgolo, a no ba le ye nnyane fela.
- Dingaka tša Mabothe, Taudi, Matepe le Tladieputwa di fošana ka meleko.
- Mabothe le Taudi ba ntšha koma e le gore Tšhwahledi e ye go yona.
- Masolo a go tsoma. Tšhwahledi o be a phela šokeng ka lebaka la go tsoma. Re ka re e be e le lerema.
- Madira a Kgoši Matepe a hlasela baromiwa ba Kgoši Taudi.

Dintlha =15
Teori = 05
Polelo = 05

[25]**GOBA****POTŠIŠO 12: *Lešita Phiri* – OK Matsepe****SETSOPOLWA A**

- 12.1 Ditaba tša gore morwedi wa gagwe o imišitšwe ke Mphoka le gore ga se ba mmotša ditaba tše mathomong. (3)
- 12.2 Ga a na maitshwaro: ge a befetšwe ga a kgalwe.
Ke yo mošoro: ge a befetšwe batho ba a mo katoga ka ge e le gore ga go tsebje seo a tlogo se dira. (4)
- 12.3 O se thome ditaba gomme ge o bona di thatafa wa di tlogela. (2)
- 12.4 Moya wa ntwa: Mabothe o befedišitšwe ke ditaba tša Taudi le Mphoka. (3)

SETSOPOLWA B

- 12.5 Bobedi Tšhwahledi le Kgathola ba ile ba tsokama setulo sa bogoši ka ge setšhaba se ile sa tšwa diripa tše pedi gomme yo mongwe le yo mongwe a latela yoo a mo ratago. (3)
- 12.6 Tikologo ke ya segologolo: go bolelwa ka ditaba tša bogoši, marumo le dipheko. (2)
- 12.7 Motho yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go phela. (2)
- 12.8 O be a tšhaba gore a ka bolawa. (2)
- 12.9 Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a bona:
Mohlala: a go kweša bohloko – motho ga a bolawe e se phoofolo. (2)
- 12.10 Balekwa ba tla fa sa mafahleng a bona:
Mohlala: go dumela – go phethagatša molao wa setšo go tša bogoši.
go gana – ke taba ye sehlogo go bolaya motho ka gobane maemo a bogoši ga a fete bophelo bja motho.
Aowa: Molao wa ditokelo tša botho ga o dumele taba yeo. (2)

[25]**GOBA**

POTŠIŠO 13: Tlhakoleng – MD Kekana**Mohlala wa karabo:****Tikologo**

Tikologo ya sengwalo ke lefelo la ditiragalo tša baanegwa ka nako ye e rilego. Ka go realo go ka thwe tikologo e lebane le nako le felo. Go na le mehuta ye mebedi ya tikologo, e lego tikologo ya sebjalebjae le ya segologolo. Yona mehuta ye e laolwa ke diteng tša sengwalo.

Tikologo ya sebjalebjae:

Ge go bolelwa ka ga tikologo ya sebjalebjae ka gare ga sengwalo, go šupša gore diteng tša sengwalo seo di lebane le ditaba tša sebjalebjae tšeo di hwetšwago mafelong a sebjalebjae, nakong ya sebjalebjae. Go ka bolelwa ka mafelo a go swana le ditoropong fao go nago le ditsela tša sekontiri, dikoloi, dikhomphutha, dišupanako, meago ya malekeleke, bjalobjalo.

Tikologo ya segologolo:

Mo tikologong ye diteng di lebane le ditaba tša segologolo tšeo di diregago mafelong a bogologolo ka nako ya bogologolo. Ditaba tšeo di lebane le bogošhi, boloi, go ahlola melato masolo a go tsoma, dintwa tša marumo, bjalobjalo.

Tikologo ya Tlhakoleng

Yona e tswakile ya segologolo le ya sebjalebjae.

Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše tharo, e lego nako, lefelo le leago.

Nako:

- Ka masa: Nkuke o tsogela.
- Ka meriti: Mahlatse o namela pese.
- Mesong: Mahlatse o thulwa ke sefatanaga.

Lefelo:

- Tlhakoleng: ditiragalo tša padi ye di direga gona.
- Ka sethokweng: Swele o leka go bolaya boGabariele.
- Ka kerekeng: Swele o leka go nyadiša morwediagwe yo a ganago.
- Go bolelwa ka maokelo:
Mahlatse ke mooki.

Leago:

- Go begwa go timela ga ngwana ka mošate gomme kgoši o ntšha lesolo la go tsoma ngwana yoo.
- Swele o lefišwa ke mošate ka ge a begile molato kgorong gomme a se tle. Kgoši le setšhaba sa gagwe ba raka Swele motseng.
- Go golwa mphiwafela: Nkuke Maolela o ile go gola mphiwafela.
- Go bolelwa ka ga maswi a lerole: Mahlatse o amuša ngwana maswi a lerole gomme Swele o tšhela mpholo ka gare ga maswi ao.
- Ditsela tša sekontiri: Mahlatse o lahla ngwana tseleng ya sekontiri.

- Dinamelwa:
Mahlatse o sepela ka pese
Swele o otlela koloi mošomong wa gagwe.
Swele o ya go nyadiša Mahlatse gomme o sepela ka koloi le boGabariele.
Mahlatse o thulwa ke sefatanaga.
- Lenyalo la sebjalebjae:
Mahlatse o apere lešira
Mahlatse o nyadišwa ke moruti
- Go bolelwa ka dithunya:
Swele o ntšhetša boGabariele sethunya.
- Go bolelwa ka maphodisa:
Swele o tšhaba maphodisa.

Dintlha =15**Teori = 05****Polelo = 05****[25]****GOBA****POTŠIŠO 14: Tlhakoleng – MD Kekana****SETSOPOLWA A**

- 14.1 Ke motho le mogatšagwe. (2)
- 14.2 Tlaišo ga se ya dumelwa. Motho yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go phela ntle le go tlaišwa ke motho yo mongwe. (2)
- 14.3 O ile a rakwa motseng. (2)
- 14.4 Morero wa padi ye o lebane le tlaišo ya basadi le bana mola diteng tša setsopolwa se di le malebana le ngwana yo a ka bago a imile ka lebaka la tlaišo ya thobalano. (3)
- 14.5 Ga se nnete: bobedi Thušanang le Swele ba tseba modiri wa ditaba tše. (3)

SETSOPOLWA B

- 14.6 Ke ya sebjalebjae: go bolelwa ka maphodisa le ditokelo. (2)
- 14.7 O na le pelo ye mpe: o tlaišitše Mahlatse ka tša thobalano.
Ke yo mošoro: Mahlatse o mo tšhaba kudu moo e lego gore o tšhaba le go mo swariša. (4)
- 14.8 Go foka moya wa letšhogo: Mahlatse ka mokgwa woo a tšhabago Swele ka gona o boifa le go mmea maphodiseng. (3)
- 14.9 Balekwa ba tla fa dikgopolo tša bona:
Mohlala: go bega tiragalo ye maphodiseng. (2)
- 14.10 Poifo: O boifa bogale le bošoro bja moanegwa yoo go bolelwago ka yena mo setsopolweng. (2)

[25]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: PAPADI**POTŠIŠO 15: *Naga ga di etelane* – MS Serudu****Mohlala wa karabo****Kalotaba le tlemollahuto****1. Kalotaba**

Kalotaba ke matseno a ditaba tša sengwalo. Mongwadi o tsebiša baanegwa, ditiragalo le tikologo. Baanegwathwadi (molwantšhwa, molwantšhi le mohlohleletši) ba tšweletšwa mo go kalotaba. Thulano ya mathomo ye e tšwelelago mo sengwalong e bopa mollwane gare ga kalotaba le tšwetšopele. Taba ye e hlaloša gore kalotaba e felela moo go thomago thulano ya mathomo. Pele ga thulano yeo ya mathomo go ba phekgogo/sethakgodi. Phekgogo/sethakgodi ke tiragalo yeo e hlohleletšago thulano.

Kalotaba ya Naga ga di etelane

- Baanegwa ba a tšweletšwa. Go tšwelela Mphaka (molwantšhwa) a bolela a nnoši. Ka morago o tšwelela a boledišana Hunadi. Poledišano ya bona ga e na thulano ka gare. Ka go realo re ka re baanegwa bao ba tšwelelago mo go kalotaba ke Hunadi le Mphaka.
- Ditiragalo:
 - Mphaka o bolela a nnoši ka ga go swarwa gampe ga gagwe motseng wa Bonwatau.
 - Hunadi le Raisibe ba dira medirwana ya ka lapeng.
 - Mphaka o bolelela godimo ebile o itia tafola ka letswele.
 - Hunadi o a mo kwa ebile o kitimela ka fao phapošing ya Mphaka.
 - Hunadi o botšiša Mphaka gore molato ke eng eupša ga a mo fetole.
 - Hunadi o botšiša go tšwela pele gore molato ke eng Mphaka a bolela a nnoši gomme Mphaka o a gana o re ga a bolele a nnoši. Tiragalo ye ke sethakgodi ka ge e hlola thulano ya mathomo ka mo papading ye.
 - Mphaka o thomago omana le Hunadi ka ge a re o mo sema segaswi/legafa.
 - Bjalobjalo.

2. Tlemollahuto

Tlemollahuto ke mafelelo a ditaba tša sengwalo. Yona e lemogwa mo go lego thulano ya mafelelo ya sehloa. Ka morago ga fao ga go sa na thulano gomme ditaba di boetše sekeng. Ka go realo re ka re ditaba di rarologile.

Tlemollahuto ya Naga ga di etelane

- Tlemollo ya lehuto e thoma ge Mphaka a re o paletšwe ka ge a filwe lengwalo la go lebogišwa mošomo.
- O tšea sephetho sa go boela ga gabo, e lego Bonwatau.
- O fihla gae o fa mosadi wa gagwe lengwalo leo la go mo ntšha mošomong.
- Mphaka o botša mosadi wa gagwe gore ba boele gae Bonwatau gomme mosadi le yena ga se a ka a ba le kgetho ge e se go amogela.
- Mphaka le lapa la gagwe ba ile ba napa ba tloga ba boela gae.
- Bjalobjalo.

Dintlha =15**Teori = 05****Polelo = 05****[25]****GOBA**

POTŠIŠO 16: *Naga ga di etelane* – MS Serudu**SETSOPOLWA A**

- 16.1 O hlobaetšwa ke taba ya gore lentšu mo torong le mmoditše gore a ka se hwetše khutšo ge a sa tliše bana gae gomme šo ga a na khutšo. (2)
- 16.2 Ke maitshwaro a Sebola. (2)
- 16.3 Ke ge lesogana le efa kagerebe ya lona dimpho tša lerato. (2)
- 16.4 Ke monna yo bogale/ wa go befelwa ka pele. (2)
- 16.5 Ke mathata ao a hlotšwego ke Sebola kua sekolong. O be a fetolane le morutišigadi wa gagwe ka mokgwa wo e sego wa swanela. (3)

SETSOPOLWA B

- 16.6 Akitse o re Sebola o a mo nyatša, o re ke lehodu. (2)
- 16.7 Morero: Tlaišo ya batšwantle. Akise o tlaiša lapa la Mphaka ka go nyaka koketšo ya mogolo ka ge e le batšwantle. (2)
- 16.8 Akitse o ile a iša ba gaMphaka lekgotleng la badiredi eupša molato wa ja yena. (2)
- 16.9 Kala o mo hlapotše/ o fapane le Kala. (2)
- 16.10 Le be le sa kwagale ka ge a be a sa lefelwe ka palo ya batho bao ba bego ba le ka fao. (3)
- 16.11 O ile a makala, ka ge lebaka la Akitse le be le sa kwagale. (3)

[25]**GOBA****POTŠIŠO 17: *Lehufa* – P Mothupi****Mohlala wa karabo****Kalotaba le tlemollahuto****1. Kalotaba**

Kalotaba ke matseno a ditaba tša sengwalo. Mongwadi o tsebiša baanegwa, ditiragalo le tikologo. Baanegwathwadi (molwantšhwa, molwantšhi le mohlohleletši) ba tšwelela mo go kalotaba. Thulano ya mathomo ye e tšwelelago mo sengwalong e bopa mollwane gare ga kalotaba le tšwetšopele. Taba ye e hlaloša gore kalotaba e felela moo go thomago thulano ya mathomo. Pele ga thulano yeo ya mathomo go ba le phekgogo/sethakgodi. Phekgogo/sethakgodi ke tiragalo ye e hlohleletšago thulano ya mathomo.

Kalotaba ya Lehufa

- Baanegwa ba a tšweletšwa. Go tšwelela Lerato (moanegwathwadi) a eme boepapese, o ya mošomong gomme a bolela a nnoši ka ga mathata a monna wa gagwe yoo a mo ganago ka koloi eupša a ena le dikoloi tše ntši. Ntshepe le yena o a tšwelela gomme o nametša Lerato koloi. Mo kalotabeng ye go tšwelela baanegwa ba babedi, e lego Lerato le Ntshepe.
- Ditiragalo:
 - Go tšwelela Lerato a eya mošomong gomme o emetše dinamelwa.
 - Ntshepe o tšwelela ka koloi gomme o nametša Lerato.
 - Ntshepe le Lerato ba thoma go tsebana.
 - Lerato o botša Ntshepe ka ga mathata a lenyalo la gagwe.
 - Lerato le Ntshepe ba fana dinomoro tša mogala.

Phekgogo/Sethakgodi

- Ntlogeleng o hwetša dinomoro tša mogala tša Lerato diaparong tša Ntshepe.
- Tiragalo ye ke sethakgodi ka ge e hlola thulano ya mathomo.

Thulano ya mathomo.**Ntlogeleng o roga Ntshepe**

- Thulano ya mathomo e tšwelela ge Ntlogeleng a roga Ntshepe.
- Taba yeo e hlotšwe ke gore Ntlogeleng o re Ntshepe o mo dira setlaela.
- Ntshepe o a befelwa.
- Fela Ntshepe o a mo hlokomologa.
- Ntlogeleng o no tšwela pele le go mo roga.
- Ntlogeleng o tšwela pele go mo sega botlaela le go mo tshwela ka mare.
- Ntshepe o a galefa.
- Ntshepe o nyaka go mo itia.
- Ntlogeleng o mo kgoromeletša thoko.
- Ntshepe o mo itia ka ntahle o mo lahlela fase.

2. Tlemollahuto

Tlemollahuto ke mafelelo a ditaba tša sengwalo. Mathomo a tlemollahuto ke fao go felelago sehloa. Ka morago ga fao ga go sa na thulano gomme ditaba di boela sekeng. Ka go realo re ka re ditaba di rarologile.

Tlemollahuto ya Lehufa**Thulano ya mafelelo**

- Tlemollo ya lehuto ya Lehufa e tla morago ga thulano ya mafelelo, e lego:

Lerato o tomela Radithekisi

- Lerato o ra Ntshepe gore o kgonegile ge A ithuntšhitše ka maano a go ipolaya.
- Radithekisi o a lla.
- Motsiri le Nshepe ba kgala Lerato.
- Maditaba o re Lerato a itefeletše.
- Radithekisi o kgopela Maditaba gore a mo kgopelele tshwarelo.
- Maditaba o mo kgopelela tshwarelo go Lerato le Ntshepe.
- Ba a mo swarella.
- Go a rapelwa.

Dintlha =15
Teori = 05
Polelo = 05

[25]**GOBA****POTŠIŠO 18: Lehufa – P Mothupi****SETSOPOLWA A**

- 18.1 Thulanogare: e tšweletša semelo sa gagwe. (2)
- 18.2 O kganyoga go ratana le Lerato (2)
- 18.3 Ntshepe o sa tšo kgaogana le Lerato gomme o lemogile gore bobedi ba a ratana le ge ba sa botšane. (2)
- 18.4 Ke mo a šomago gona. (2)
- 18.5 Morero: Lehufa ga le a loka.
Radithekisi o gononela gore Ntshepe o ratana le mosadi wa gagwe gomme o mo logela maano a go mmolaya. (2)
- 18.6 Ee: Ntshepe o a tshepega: o phethagatša dikano tša gagwe. O feditše a nyetše Lerato. (2)
- 18.7 Ke ge Lerato a mmotša gore Radithekisi o nyaka go mmolaya ka ge a mo gononela gore o ratana le yena. (2)

SETSOPOLWA B

- 18.8 Nkadime ditsebe:
Lerato o kgopela Radithekisi gore a theeletše seo a tlogo mmotša sona. (2)
- 18.9 Lerato o na le tlhomphe: Lerato o boledišana le Radithekisi ka tlhomphe le ge Radithekisi yena a sa mo hlomphe.
Radithekisi o na le lenyatšo: o botša Lerato gore ditabana tša gagwe di nka muši. (4)
- 18.10 Sa go mo homolela/go se mo fetole. (2)
- 18.11 Motho yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go bolela le go tšweletša dikgopolo tša gagwe ntle le go thibelwa goba go tšhošetšwa. (2)
- 18.12 O kwa bohloko (1)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80

RUBRIKI YA GO SWAYA POTŠIŠO YE TELELE YA THETO

<p>Rubriki ya go swaya Potšišo ye telele ya theto (10 meputso)</p>	<p>POLELO Sebopego, kelelo le tlhagišo, polelo, segalo le setaele tšeo di šomišitšwego taodišong.</p>	<p>Bokgoni bjo bobotse go fetiša</p>	<p>Bokgoni bjo bobotse kudukudu</p>	<p>Bokgoni bjo bobotse kudu</p>	<p>Bokgoni bja go kgotsofatša</p>	<p>Bogkoni bjo bo lekanego</p>	<p>Bokgoni bja go išega</p>	<p>Bokgoni bja go hlaelela kudukudu</p>
<p>DITENG Tlhathollo ya sererwa, botebo bja ngangišano, taetšo ya go kwišiša sereto</p>		<p>7 80 – 100 %</p>	<p>6 70 – 79 %</p>	<p>5 60 – 69%</p>	<p>4 50 – 59%</p>	<p>3 40 – 49%</p>	<p>2 30 – 39%</p>	<p>1 0 – 29%</p>

<p>Bokgoni bjo bobotse go fetiša</p> <p>-Tihalošo ye e tseneletšego ya sererwa, makala kamoka a hlohlomitšwe mo go kgotsofatšago.</p> <p>-Boiphetolelo bjo bo botse go fetišiša: 90% +boiphetolelo bjo bo botse kudukudu: 80 % – 89 %.</p> <p>-Mohlwaela wa dingangišano tše bogale tše di šitlelwago go tšwa temaneng.</p> <p>-Kwešišo ye botse go fetišiša ya sengwalo le sereto.</p>	<p>7 80 – 79%</p>	<p>12 – 15</p>	<p>10½ – 11 ½</p>	<p>9 – 10</p>				
--	-----------------------	----------------	-------------------	---------------	--	--	--	--

<p>Bokgoni bjo bobotse kudukudu -Tlhalošo ye botse ya sererwa. -Makala ka moka a hlohlomišitšwe ga botse. -Boiphetolelo bjo bo nabilego. -Mohlwaela wa dingangišano tše di kwalago wo o šitletšwego go tšwa temaneng. -Kwešišo ye botse kudukudu ya sengwalo le sereto.</p>	<p>6 70 – 79%</p>	<p>7½ – 8½</p>	<p>7 – 8</p>	<p>6½ – 7½</p>	<p>6 – 7</p>			
<p>Bokgoni bjo bobotse kudu -Go bontšha kwešišo le thlalošo ye kaone ya sererwa. -Boiphetolelo bjo bo botse. -Dingangišano tše di kwešišegago eupša ga se ka moka tše di fahletšwego gabotse. -Go bontšha kwešišo ya sengwalo le sereto.</p>	<p>5 60 – 69%</p>	<p>7 – 8</p>	<p>6½ – 7½</p>	<p>6 – 7</p>	<p>5½ – 6½</p>	<p>5 – 6</p>		

<p>Bokgoni bja go kgotsofatša</p> <p>-Go bontšha kwešišo le tlhalošo ye e amogelegago, eupša ga se makala ka moka a hlohlomitšwego gabotse.</p> <p>-Go na le dithla tše bohlokwa tšeo di fahlelago sererwa.</p> <p>-Tše dingwe tša dingangišano di fahlela sererwa eupša bohatse bja seo ga bo kgotsofatše.</p> <p>-Go na le kwešišo ya sengwalo le sereto.</p>	<p>4 50 – 59%</p>		<p>6 – 7</p>	<p>5½ – 6½</p>	<p>5 – 6</p>	<p>4½ – 5½</p>	<p>4 – 5</p>	
--	-----------------------	--	--------------	----------------	--------------	----------------	--------------	--

<p>Bokgoni bjo bo lekanego -Maiteko ao a sa kgotsofatšego a go araba potšišo. -Kwešišo ye e tseneletšego gannyane go iphetolela go sererwa. -Dingangišano ga di kgotsofatše go na le bohatse bjo bonnyane go tšwa seretong. -Moithuti ga se a be a kwešiša sengwalo goba sereto gabotse.</p>	<p>3 40 – 49%</p>			<p>5 – 6</p>	<p>4½ – 5½</p>	<p>4 – 5</p>	<p>3½ – 4½</p>	<p>3 – 4</p>
---	-------------------------------------	--	--	---------------------	-----------------------	---------------------	-----------------------	---------------------

<p>Bokgoni bja go išega -Kwešišo ye e fokolago ya sererwa. -Boiphetolelo bo a ipoeletša, ka nako tše dingwe bo tšwele tseleng. -Ga go kwešišo ya sererwa tlhalošo e fošagetše, dingangišano ga tša fahlelwa go tšwa go sereto. -Kwešišo ye e fokolago kudu ya sengwalo le sereto.</p>	<p>2 30 – 39%</p>				<p>4 – 5</p>	<p>3½ – 4½</p>	<p>3 – 4</p>	<p>1 – 3½</p>
--	-------------------------------------	--	--	--	---------------------	-----------------------	---------------------	----------------------

<p>Bokgoni bja go hlaelela kudukudu -Boiphetolelo bo na le kamano ye nnyanne le sererwa eupša ngangišano e bothata go kwišišega goba e tšwele tseleng. -Maiteko ao a fokolago a go araba dipotšišo. -Dinthla tše di lego gona tša maleba ga di na bohlatse bja gore di tšwa seretong. -Kwešišo ye e fokolago kudu ya sengwalo le sereto.</p>	<p>1 0 – 29%</p>					<p>3 – 4</p>	<p>1 – 3½</p>	<p>0 – 3</p>
---	----------------------	--	--	--	--	--------------	---------------	--------------

RUBRIC YA GO SWAYA POTŠIŠO YE TELELE MO PADING LE PAPADING
Hlokomela phapano gare ga meputso yeo e abelwago diteng, sebopego le tirišopolelo

DIKHOUTU LE KABO YA MEPUTSO		DITENG (15) Tlhathollo ya sererwa, botebo bja ngangišano, taetšo ya go kwešiša dingwalo		SEBOPEGO LE TIRIŠOPOLELO (10) Polelo Sebopego, kelelo le Pego, polelo, segalo Le setaele tšeo di šomišitšwego taodišong
Khoutu 7 80 – 100%	Bokgoni bjo bobotse go fetiša 12 – 15 meputso	-Dintlha tša go kwagala di thekgwa ka botlalo go tšwa setsopolweng. -Boiphetoletelo bja maemo a godimodimo. (90%+: Boiphetoletelo bja maemo a godimo: 80 – 89%. -Mohlwaela wa dingangišano tše bogale tšeo di šitlelwago go tšwa temaneng. -Kwešišo ya maemo a godimodimo ya sengwalo le setsopolwa.	Bokgoni bjo bobotse go fetiša 8 – 10 meputso	-Nyalelano ya sebopego. -Matseno le mafelelo a mabotse kudukudu. -Dingangišano di hlamilwe le go godišwa gabotse. -Polelo, segalo le setaele di bodule, di a kgahliša, di nepagetše.
Khoutu 6 70 – 79%	Bokgoni bjo bobotse kudukudu 10½ – 11½ meputso	Tlhalošo ya maemo a godimo ya sererwa. -Makala ka moka a sererwa a hlohlomišitšwe gabotse -Boiphetoletelo bjo bo tletšego. -Mohlwaela wa dingangišano tše di kwalago wo o šitlelwago go tšwa temaneng. -Kwešišo ye botse go fetišiša ya sengwalo le sereto.	Bokgoni bjo bobotse kudukudu 7 – 7½ meputso	-Taodišo e hlamilwe gabotse. -Matseno le mafelelo a mabotse. -Dingangišano le setaele di nepagetše e bile di loketše morero wo. -Hlagišo ye botse.
Khoutu 5 60 – 69%	Bokgoni bjo bobotse kudu 9 – 10 meputso	-Go bontšha kwešišo le tlhalošo ye kaone ya sererwa -Boiphetoletelo bjo bo botse. -Dingangišano tše di kwešišegago eupša ga se ka moka tše di fahletšwego gabotse. -Go bontšha kwešišo ya sengwalo le bohlatse bja diteng.	Bokgoni bjo bo botse Kudu 6 – 6½ meputso	-Sebopego le tatelano ye ya ngangišano tše di hlakilego. -Matseno le mafelelo le ditemana tše dingwe di ngwetšwe ka peakanyo. -Tatelano ya ngangišano e a kwešišega. -Polelo, segalo le setaele di nepagetse ka bontši.

Khoutu 4 50 – 59%	Bokgoni bja go kgotsofatša 7½ – 8½ meputso	-Go bontšha kwešišo le tlhalošo ye e amogelegago eupša ga se makala ka moka a hlohlomitšwego gabotse. -Go na le dithla tše bohlokwa tšeo di fahlelago sererwa. -Tše dingwe tša dingangišano di fahlela sererwa eupša bohlatse bja seo ga bo kgotsofatše. -Go na le kwešišo ya sengwalo le sereto.	Bokgoni bja go kgotsofatša 5 – 5½ meputso	-Sebopego se a bonagala. -Taodišo e hlaelela sebopego se se hlakilego. -Go na le diphošo di se kae tša polelo, segalo le setaela ke tša tshwanelo, ditemana di nepagetše.
Khoutu 3 40 – 49%	Bogkoni bjo bo lekanego 6 – 7 meputso	-Maiteko ao a sa kgotsofatšego a go araba potšišo. -Kwešišo ye e tseneletšego gannyane go iphetolela go sererwa. -Dingangišano ga di kgotsofatše go na le bohlatse bjo bonnyane go tšwa seretong. -Moithuti ga se a be a kwišiša sengwalo goba sereto gabotse.	Bogkoni bjo bo lekanego 4 – 4½ meputso	-Sebopego se laetša thulaganyo ye e fošagetšego. -Dingangišano ga tša beakanywa ka tatelano. -Diphošo tša polelo di a bonagala. -Segalo le setaele ga tša lokela mohola wa thuto. -Ditemana di fošagetše.
Khoutu 2 30 – 39%	Bokgoni bja go išega 4½ – 5½ meputso	-Maiteko ao a sa kgotsofatšego a go araba potšišo -Kwešišo ye e tseneletšego gannyane go iphetolela go sererwa. -Dingangišano ga di kgotsofatše go na le bohlatse bjo bonnyane go tšwa seretong -Moithuti ga se a be a kwešiša sengwalo goba diteng gabotse.	Bokgoni bja go išega 3 – 3½ meputso	-Hlagišo ye e fokolago le, tlhokego ya thulaganyo di šitiša kelelo ya ngangišano. -Diphošo tša polelo le setaele se se fošagetšego se dira gore sengwalwa se se amogelege. -Segalo le setaele ga se tše loketšego thuto. Ditemana di fošagetše.
Khoutu 1 0 – 29%	Bokgoni bja go hlaelela kudukudu 0 – 4 meputso	-Boiphetlelo bo na le kamano ye nnyanne le sererwa eupša ngangišano e bothata go kwišišega goba e tšwele tseleng. -Maiteko ao a fokolago a go araba dipotšišo. -Dinthla tše di lego gona tša maleba ga di na bohlatse bja gore di tšwa seretong. -Kwešišo ye e fokolago kudu ya sengwalo le diteng.	Bokgoni bja go hlaelela kudukudu 0 – 2½ meputso	-Go bothata go bona ge eba hlogo e ahlaahlilwe. -Ga go bohlatse bja sebopego goba tatelano. -Polelo ye e fokolago. Setaele le segalo di fošagetše. -Ga go ditemana goba nyalelano.